

10.33537/sobild.2019.10.1.1

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 03-12-2018
Kabul edildiği tarih: 10-01-2019
Yayınlanma tarihi: 30.01.2019

Article Info

Date submitted: 03-12-2018
Date accepted: 10-01-2019
Date published: 30.01.2019

Anahtar sözcükler

Boyut Sfatları; Temel Anlam;
İmgesel Anlam; Kavramsal Metafor;
Metonomi

Keywords

Dimension Adjectives; Literal
Meaning; Figurative Meaning;
Conceptual Metaphor; Metonymy

“BÜYÜK” SIFATININ TÜRKÇE VE KORECEDEKİ ANLAMSAL GÖRÜNÜMLERİ

SEMANTIC ASPECTS OF THE ADJECTIVE “BIG”
IN TURKISH AND KOREAN

Elif ARICA AKKÖK

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi,
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Dilbilim Bölümü
elif.arica@gmail.com

Yanghee LEE

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dilbilim Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi
bahar143@hanmail.net

Öz

Bu çalışmada Türkçe ve Korece “büyük” sıfatının anlamsal görünümüleri derlem temelli bir yaklaşımla ele alınmış ve söz konusu sıfatın anlamsal görünümüleri bilişsel dilbilim temelli bir bakış açısıyla ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın amacı büyük sıfatının Türkçe ve Korecede temel anlamdan imgesel anlama doğru nasıl bir derecelenmeye sahip olduğuna ilişkin kuramsal bir betimleme yapmak ve söz konusu belirleme çerçevesinde iki dil arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları göstermektir. Çalışmanın kuramsal çerçevesine Dirven (2002), Radden (2002) ve Syrpa (2017) yön vermiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, anlam türleri göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde dillerin ortaklıklar sergilediği, ancak anlamsal türler tek tek ele alındığında küçük farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Abstract

In this study, the semantic aspects of the adjective “big” in Turkish and Korean were dealt with a corpus-based approach and these aspects were illustrated with a cognitive linguistic view. Within this framework, this study aims to demonstrate the theoretical description about how the adjective “big” has gradations in Turkish and Korean on a continuum from literal meaning to figurative meaning; and to give similarities and differences between two languages. The theoretical framework bases on Dirven (2002), Radden (2002) and Syrpa (2017). When the findings of the study is evaluated the results indicate that two languages generally have common features when analyzed on the basis of semantic categories, however there are small differences when the semantic categories are considered separately.

1 Giriş

Bu çalışmada Türkçe ve Korecede “büyük” sıfatının anlamsal görünümüleri derlem temelli bir yaklaşımla ele alınacak ve söz konusu sıfatın anlamsal görünümüleri bilişsel dilbilim temelli bir bakış açısıyla ortaya konulacaktır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı büyük sıfatının Türkçe ve Korecede *temel* (literal) anlamdan *imgesel* (figurative) anlama doğru nasıl bir derecelenmeye sahip olduğuna ilişkin kuramsal bir betimleme yapmak ve söz konusu betimleme çerçevesinde iki dil arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları göstermektir. Sunulan amaç çerçevesinde benzerlik ve farklılıklar belirlenirken aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Türkçe Ulusal Derleminde Türkçe *sıfat+ad* birleşimlerinde *büyük* sıfatının anlamsal dağılımı nasıldır?
2. Ulusal Kore Dili Enstitüsü Derleminde Korece *sıfat+ad* birleşimlerinde *büyük* sıfatının anlamsal dağılımı nasıldır?
3. İki dil arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Kuramsal çerçevesine Dirven (2002), Radden (2002) ve Syrpa (2017)'nin yön vereceği çalışmada öncelikle temel ve imgesel anlam arasındaki fark tanımlanmaya çalışılacak, daha sonra söz konusu anlam türlerinin nasıl bir *sürerlilik* (continuum) oluşturduğu tartışılacaktır. Ardından söz konusu sürerliliğin büyük sıfatı örneğinde iki dilde hangi anlamsal görünüm gösterdiği belirlenecek ve dillere özgü vargılara ulaşılabilecektir.

2 Kuramsal çerçeve

Alanyazında, anlam kavramıyla ilgili çalışmaların çokluğu, tek ve kesin bir anlam tanımından söz etmenin oldukça zor olduğunu göstermektedir. En genel biçimiyle anlam, biçimsel ve içeriksel yönüyle iki bileşenden oluşan bir bütünlük olarak tanımlanmaktadır (Saussure, 1998; Leech, 1975; Frawley, 1992). Söz konusu bütünlük günlük dildeki kullanımlar göz önünde bulundurulduğunda farklı görünüm sergilemektedir. Öyle ki dildeki sözcüklerin anlamları temel anlamdan imgesel anlama doğru bir uzanım sahiptir. Bu noktada farklı anlam türlerini tanımlama gereği doğmaktadır. Bu çalışmada anlam türleri temel, temel olmayan ve imgesel anlam türleri başlıkları altında ele alınacaktır.

2.1. Temel – Temel olmayan – İmgesel anlam ayrımı

Alanyazındaki çalışmalar temel ve imgesel anlam tanımını yapmanın oldukça güç olduğunu ortaya koymaktadır (Gibbs, 1994; Gibbs ve Colston, 2002; Ariel, 2002). Öyle ki iki anlam türünü birbirinden keskin çizgilerle ayırmanın bir yolu bulunmamaktadır. Her bir anlam türü alt ulamlar altında incelenebilmekte ve belirli ölçütler çerçevesinde birbirine daha fazla yaklaşmakta ya da uzaklaşmaktadır. Bu belirsizlik çerçevesinde çalışmamızın kuramsal dayanağını daha sağlam temellere oturtabilmek için bu bölümde birbirini tamamlayan üç çalışmaya yer verilecektir (Gibbs ve Colston, 2012; Radden, 2002; Dirven, 2002)

Gibbs (1994) ve Gibbs ve Colston (2012) iki anlam türü arasında belirli ilkelere dayalı bir ayrım olmadığını, temel ve imgesel anlamın bir sürerliliğin iki ucunu temsil ettiğini öne sürmüştür. Araştırmacılar ayrıca söz konusu sürerliliğin uçlarını

açıklamanın kesin bir yolunun olmadığını, bunun da sözü edilen anlam türlerine yönelik bir tanımlama yapmayı daha da güçleştirdiğini belirtmiştir. Bu güçlük alanyazındaki çalışmaları temel – imgesel anlam tanımı yapmak yerine bu sürerlilikte yer alan imgesel türlerin (metafor, ad eksiltme, deyim, ironi gibi) görünümelerini tanımlamaya odaklanmaya itmiştir. Oysa öncelikle temel olmayan anlamı diğer anlam türlerinden ayıran özelliklerin ortaya konması gerekmektedir. Gibbs (1994)'ün önerdiği sürerliliğin açıklanmasında Dirven (2002) ve Radden (2002)'nin çalışmaları öne çıkmaktadır.

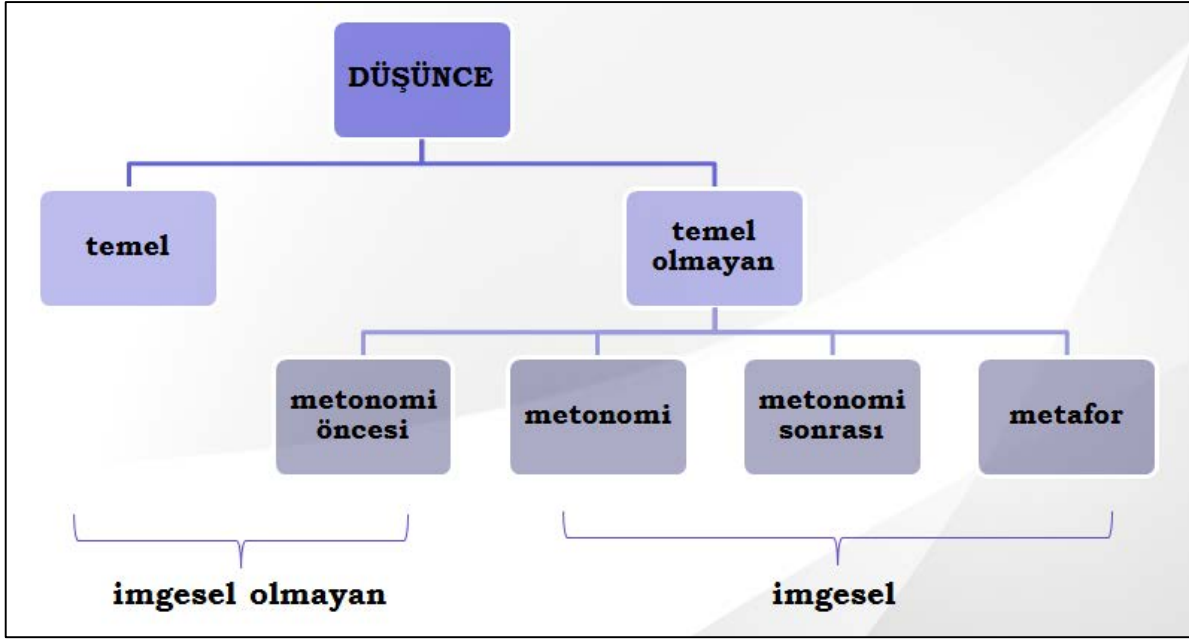
Radden (2002) söz konusu sürerliliğin temel anlam-metonomi-metafor ekseninde ortaya çıktığını öne sürmüştür. Öyle ki sürerlilik üzerinde bu üç anlamsal görünümün belirli örneklerde birbirine daha yakın ya da daha uzak durabileceğini göstermiştir. Araştırmacı söz konusu derecelenmeyi İngilizce *high* (yüksek) sıfatı örneği üzerinde göstermiş, kimi örneklerin temel-metonomik ve metaforik anlam ekseninde bu ulamları çok net temsil ettiğini kimi örneklerin ise daha arada yer aldığını ortaya koymuştur.

“Tablo (1): Radden (2002)'ye göre yüksek sıfatının anlamsal görünümleri

Temel anlam		Metonomi		Metafor
Yüksek bina	Yüksek dalga	Yüksek ısı	Yüksek fiyat	Yüksek kalite

Tablo (1)'de de görüldüğü gibi *yüksek bina* örneği *yüksek* sıfatının fiziksel boyut anlamını korumaktadır. Buna karşın diğer örnekler fiziksel boyut anlamından dereceli olarak uzaklaşmakta ve uzanımsal anlamlar kazanmaktadır. Sürerliliğin son aşamasında yer alan *yüksek kalite* örneğinde *yüksek* sıfatı fiziksel boyut anlamını tamamen kaybetmektedir.

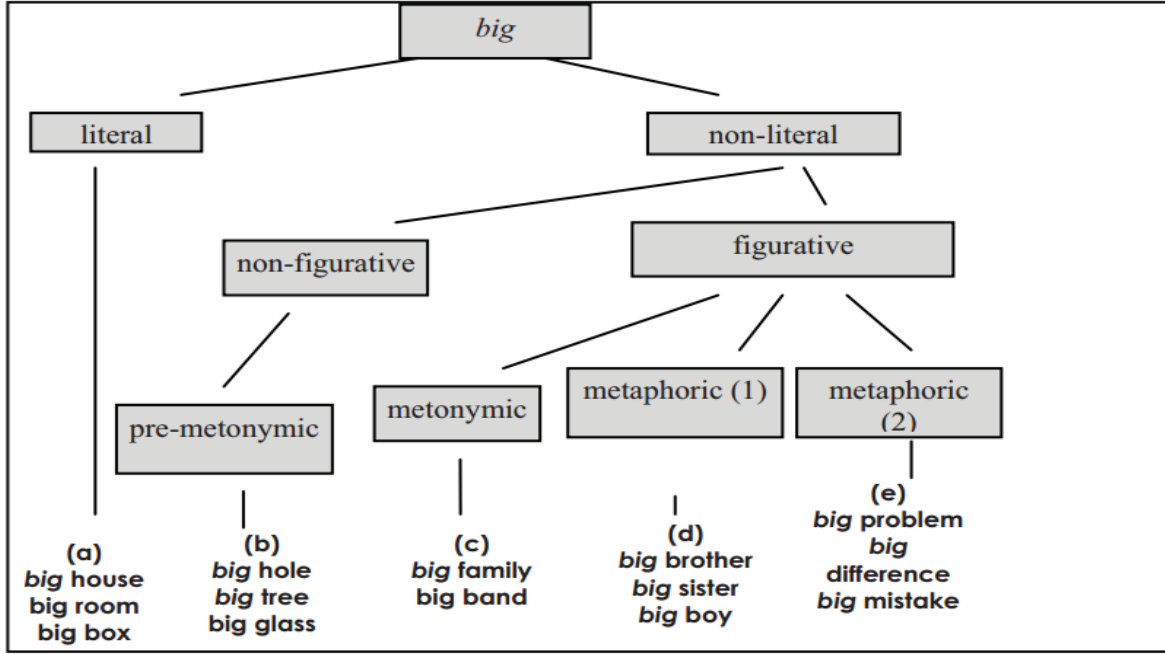
Dirven (2002) çalışmasında Radden (2002)'de öne sürülen temel ve imgesel anlam arasındaki sürerliliği ayrıntılandırmıştır. Bu ayrıntılandırmayı yaparken belirleyici olarak *kavramsal yakınlığı* (conceptual distance) ve *kavramsal uzaklığı* (conceptual closeness) temel almıştır. Metonomik ve metaforik uzanımları kavramsal yakınlığın ve uzaklığın ortaya çıkardığını, bu uzaklıkların da her bir ulamda farklı derecelenmeler gösterebileceğini öne sürmüştür. Söz konusu derecelenmeler Şekil (1)'de gösterilmektedir.

Şekil (1): Dirven (2002)'de yer alan anlamsal sürerlilik

Şekil (1)'de de görüldüğü gibi düşüncenin yapısı anlam ulamlarını temel ve temel olmayan anlam olarak sınıflandırmaktadır. Dolayısıyla temel anlamdan sapmalar temel olmayan anlam ulamı çerçevesinde ele alınmaktadır. Buna ek olarak şekilde de görülebileceği gibi temel olmayan anlam görünüşlerinin tümü imgesel anlamlı değildir. Ayrıca her alt ulam kendi içinde derecelenmelere sahip olabilir.

Syrpa (2017) çalışmasında Dirven'ın (2002) öne sürdüğü anlamsal dağılımı İngilizce *büyük (big)* örneği üzerinden incelediği çalışmasında İngilizcede büyük sıfatının imgesel ve imgesel olmayan kullanımlarını Şekil (2)'deki gibi göstermiştir.

Şekil (2): Syrpa (2017)'ye göre büyük sıfatının anlamsal görünümüleri

Syrpa (2017)'ye göre İngilizcede büyük sıfatı fiziksel boyut bildiren anlamı dışında dört farklı anlam kategorisi daha içermektedir. Söz konusu kategoriler Radden (2002) ve Dirven (2002)'de görülebileceği gibi metonimi ve metafor gibi farklı bilişsel düzeneklerle biçimlenmektedir.

Bu noktada anlam kategorilerinin belirlenmesinde rol oynayan iki bilişsel düzeneği de kısaca özetlemekte yarar görmekteyiz. Söz konusu bilişsel düzeneklerden ilki olan metonimi tek kavramsal alanda, yani aynı kavram alanına ait ve birbiriyle ilişkili kavramların birbiriyle kurduğu ilişkiye dayanmaktadır. Bu ilişki bitişiklik ya da yerini tutmaya dayanmaktadır. Buna karşın metafor iki ayrı kavramsal alanda aynı kavram alanına ait olmayan ve birbirinden farklı kavramların birbiriyle kurduğu ilişkiye dayanmaktadır. Metaforik kavramsal alanların kurduğu ilişki ise deneyime ya da benzetmeye dayanmaktadır (Lakoff ve Johnson, 1987; Kövecses, 2010; Radden ve Kövecses, 1999). Kavramların hangi bilişsel düzenekte birbiriyle ilişki kurduğu noktasında ise kavramsal yakınlık ya da kavramsal uzaklık belirleyici olmaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde iki dile ilişkin elde edilen bulgular yukarıda sunulan kuramsal çerçevede ve belirlenen yöntem çerçevesinde ele alınacak ve yorumlanacaktır.

3 Yöntem

Çalışmada Türkçe ve Korecede büyük sıfatının anlamsal görünümleri derlem temelli bir yöntemle incelenmiştir. İncelenen sıfatlar Türkçe örnekler için Türkçe Ulusal Derlemi (TNCv3) Korece için Ulusal Kore Dili Enstitüsü Derleminden çekilmiştir.

Türkçe Ulusal Derlemi (TNCv3) 50 milyon sözcükten oluşan, 1990-2013 yıllarını kapsayan, günümüz Türkçesinin çok sayıda farklı alan ve türlerden yazılı ve sözlü örneklerini içeren, geniş kapsamlı, dengeli ve temsil yeterliliğine sahip, genel amaçlı bir referans derlemdir (Aksan ve diğ., 2016; <https://v3.tnc.org.tr/tnc/about-tnc>).

Ulusal Kore Dili Enstitüsü Derlemi (UKDED), “21. Yüzyıl Sejong Projesi” adı altında 1998-2007 yıllarını kapsayan ve bilgisayar ortamına taşınarak oluşturulan Sejong Derleminden geliştirilmiştir. Derlem, 567 dosya ve 15 milyondan fazla sözcükten oluşturulmuştur. Sözlü derlem – gerçek sözlü konuşma kaydı, tiyatro, yayın senaryosu gibi örnekler, ders anlatımları, DJ yayınları, tartışma ve toplantılarından; yazılı derlem, gazete, roman, deneme, ders kitaplarından oluşmaktadır (<https://ithub.korean.go.kr/user/corpus/corpusSearchManager.do>).

Derlem sorguları her iki derlemde de derlemin web sayfası üzerinden gerçekleştirilmiş, ardından elde edilen veri MsExcel programına aktarılarak analiz edilmiştir. Derlemden elde edilen veriler yazılı metinlerde yer alan *sifat+ad* birleşimleriyle sınırlandırılmış, adlaşmış sıfatlar ve eylemler çözümlenmeye dâhil edilmemiştir. İki derlem arasında denklik sağlanabilmesi için her iki derlem 2003 yılıyla ve metin türü olarak da gazete haber metinleriyle sınırlandırılmıştır. Böylece çözümlenecek olan sözcükbirim sayıları mümkün olduğunca birbirine yakın tutulmuştur.

Derlem verilerinin çözümlenmesi sürecinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

- Türkçe Ulusal Derlemi (TNCv3) 2003 yılı ve gazete haber metinleri ile sınırlandırılarak “büyük” sözcüğü sorgulanmıştır.
- Türkçede elde edilen derlem sonuçları bağlam içinde yazılı tümce olarak MsExcel programına aktarılmıştır.
- Kore Dili Enstitüsü Derlemi 2003 yılı ve gazete haber metinleri ile sınırlandırılarak “büyük” sözcüğü sorgulanmıştır.

- Korecede elde edilen derlem sonuçları bağlam içinde yazılı tümce olarak MsExcel programına aktarılmıştır.
- Her iki derlemde elde edilen yazılı tümcelerden adlaşmış sıfatlar ve eylemler elenerek *sıfat+ad* birleşimlerinin nitelediği adlar belirlenmiştir.
- Nitelenen adlar bağlam içindeki kullanımları göz önünde bulundurularak anlam türlerine sınıflandırılmıştır.
- Her iki dilde anlam türlerine göre sınıflandırılan kullanımların sıklıkları belirlenmiş ve yüzdeleri hesaplanmıştır.
- Her iki dilde de büyük sıfatıyla nitelenen adların sıklıkları belirlenmiştir.

Çalışmanın veri tabanındaki *büyük+ad* birleşimlerinin çözümlenmesi içgörü/sezgi temelli metafor çözümlenme yaklaşımı temel alınarak yapılmıştır (Bkz. Lakoff, 1987; Kövecses, 2008; 2010).

Belirtilen sınırlılıklar ve veri çözümlenme aşamasında izlenen adımlar çerçevesinde elde edilen veriler Tablo (2)'de gösterildiği gibidir.

Tablo (2): Araştırmada kullanılan derlemlerden elde edilen veriler

Derlem	Bütün sonuçlar	Toplam sözcükbirim sayısı	İncelenen sözcükbirim sayısı
TNCv3	87456	754	618
UKDED	29725	657	592

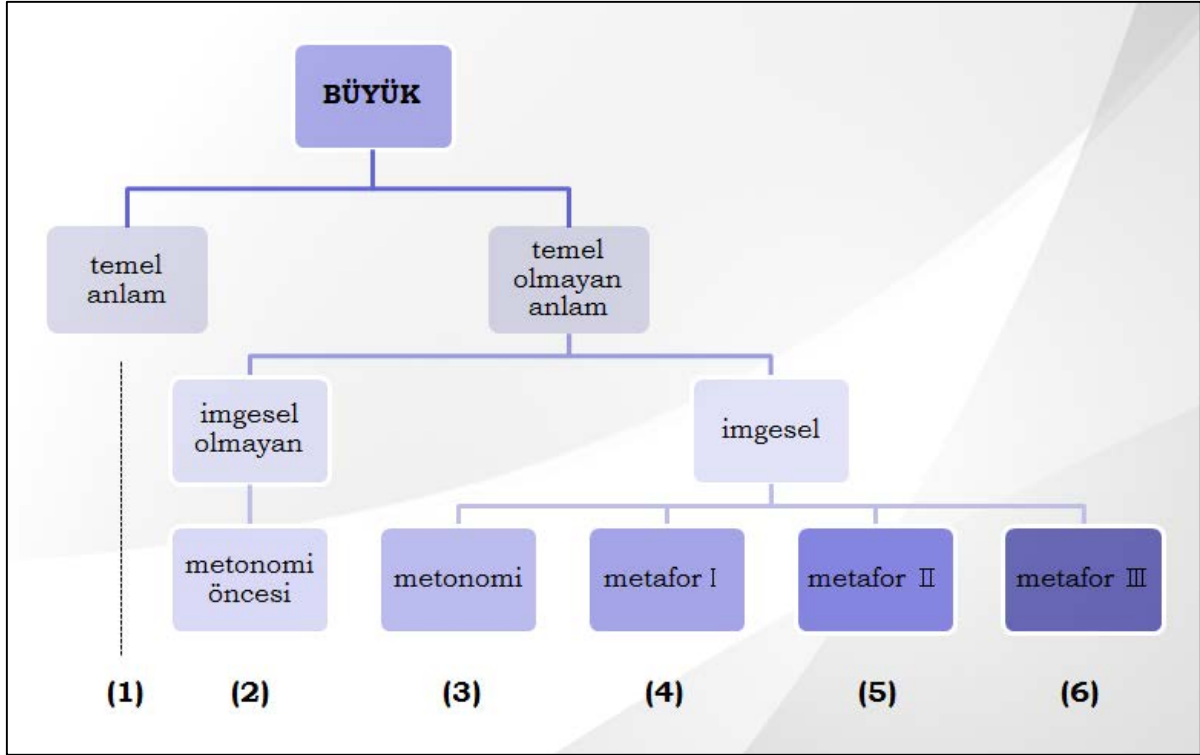
Araştırmada Türkçe Ulusal Derlemi “büyük” sorgusu Türkçe için toplam 87456 sonuç vermiştir. 2003 yılı ve gazete haber metinleriyle sınırlandırıldığında 754 örnek elde edilmiştir. Adlaşmış sıfatlar ve eylem görünümleri çıkarıldığında kalan 618 örnek incelenmiştir.

Ulusal Kore Dili Enstitüsü Derlemi “büyük” sorgusu Korece için toplam 29725 sonuç vermiştir. 2003 yılı ve gazete haber metinleriyle sınırlandırıldığında 657 örnek elde edilmiş ve sıfat+ad birleşimleriyle sınırlandırıldığında 592 örnek incelenmiştir.

İncelenen örnekler iki araştırmacı tarafından bağlam içinde incelenerek anlam ulamlandırması yapılmıştır.

4 Bulgular

Her iki dilde yapılan çözümlene sonucunda Türkçe ve Korecede *büyük* sıfatının Şekil (3)'te sunulan anlamsal görünümüne ulaşılmıştır. Söz konusu ulamlandırmada fiziksel boyut bildiren temel anlamı dışında büyük sıfatının bir imgesel olmayan ve dört imgesel toplam beş farklı anlamsal görünümü belirlenmiştir.

Şekil (3): Büyük sıfatının Türkçe ve Korecedeki anlamsal görünümü

Belirlenen bu anlamsal görünüm numaranlandırılarak gruplandırılmıştır. Buna göre (1) *temel anlamı*, (2), (3), (4), (5) ve (6) *temel olmayan anlamı* temsil etmektedir. Temel olmayan anlam türü her zaman imgesel anlam içermediğinden temel olmayan anlam türlerinden (2), *imgesel olmayan metonomi öncesi anlam* türü olarak adlandırılmıştır. (3), *imgesel ve metonomik*; (4), (5) ve (6) *imgesel ve metaforik* anlamları temsil etmektedir. Yapılan bu sınıflandırmaya göre belirlenen anlam türleri, açıklamaları ve örnekleri Tablo (3)'te sunulmaktadır.

Tablo (3): Türkçe ve Korece büyük sıfatının anlamsal görünüm

Türkçe	1T	2T	3T	4T	5T	6T
Korece	1K	2K	3K	4K	5K	6K
Anlam türü	Temel	Temel olmayan+ İmgesel olmayan Metonimi öncesi	Temel olmayan+ İmgesel Metonomi	Temel olmayan+ İmgesel Metafor (1)	Temel olmayan+ İmgesel Metafor (2)	Temel olmayan+ İmgesel Metafor (3)
Açıklama	Fiziksel boyut-boyutun fazla olması	Büyük nitelenen adın bir bölümüyle ilişkiye girer	MIKTAR İÇİN BOYUT ÇOK İÇİN BÜYÜK	YAŞ BOYUTTUR YAŞLI OLAN BÜYÜKTÜR	Soyut varlıklar YOĞUN OLAN/ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR	ÖNEMLİ/TANIDIK OLAN BÜYÜKTÜR
Örnek	İnsan-beden parçaları Hayvan-kedi,köpek Nesne-bardak, kapı Bina/yapı-ev,otel ...	Alan, deniz, cadde, kent, dağ, delik, yol ...	Para, kalabalık, Aile ...	Dayım, kardeşim ...	Başarı, gurur, sorun ...	maç, insan ...

4.1. Anlam türlerinin dağılımı

Türkçe ve Korece derlemde *büyük* sıfatının nitelediği adların incelendiği çalışmanın bulguları anlam türlerinin iki dildeki görünümleri çerçevesinde ilerleyen bölümlerde alt başlıklarda örnekleriyle birlikte tek tek açıklanacaktır.

4.1.1. Temel anlam

Büyük sıfatı insanların, hayvanların fiziksel nesnelere fiziksel boyutunu nitelendiğinde temel anlamıyla kullanılmaktadır. Temel anlamlı örneklerde büyük sıfatı nitelenen adın tüm boyutlarını (önden arkaya, iki tarafa, aşağıdan yukarı) içerir.

Türkçe örneklerin %2.10'unu Korece örneklerin %5.07'sini temel anlamlı kullanımlar oluşturmaktadır. (1) ve (2) Türkçe derlemde yer alan kullanımları örnelemektedir.

(1) İlerleyin, gördüğünüz o çok *büyük*, her biri bir heykel gibi yüzyıllara meydan okuyan kayalar, *Frigya mezarları*.

(2) ... benzincide durduk sağ arka lastiğe bakıp "Bu ne *büyük lastikmiş*" dedim ve hatta benzinciyle yok kar lastiğiymiş, yok dayanıklıymış filan diye konuştuk.

(3) ve (4) Korece derlemde yer alan kullanımları örnelemektedir.

(3) 그것으로 큰 솥에다 죽을 끓였다.

Onunla *büyük bir kazanda* çorba pişirdi.

(4) 큰 개들을 볼 수 있다.

Büyük köpekleri görebiliriz.

Görüldüğü gibi temel anlamlı kullanımlar *mezar*, *lastik*, *kazan* gibi ya da *köpek* gibi tüm boyutlarıyla görüş alanımıza giren fiziksel nesnelere, hayvanlar için kullanılabilir.

4.1.2. Temel olmayan anlam

Temel olmayan anlamlı örneklerde *büyük* sıfatı fiziksel boyut anlamından uzaklaşmaktadır. Temel olmayan anlamlı kullanımların kimi görünüşleri imgesel anlam içermezken kimi görünüşleri imgesel anlam içermektedir. Aşağıda temel olmayan anlamlı kullanımlar açıklanmaktadır.

4.1.2.1. Metonomi öncesi

Metonomi öncesi olarak adlandırılan bu grupta büyük nitelenen adın bir bölümüyle ilişkiye girmekte, nitelediği adın üç boyutunu değil tek boyutunu öne çıkarmaktadır. Bu anlam kategorisindeki örnekler uzamsal boyut içeren, tüm boyutlarını duyularımızla algılayabildiğimiz ama üç boyutuyla görüş alanımıza girmeyen örneklerden oluşmaktadır. Türkçe örneklerin %8.74'ü, Korece örneklerin %19.00'u metonomi öncesi olarak adlandırdığımız anlam türüne girmektedir. Bu anlam grubuna giren Türkçe örnekler (5) ve (6)'da sunulmaktadır.

(5) Avustralya'nın en *büyük şehri* Sydney'deki yeni yıl kutlamalarında da yoğun güvenlik önlemleri dikkat çekti.

(6) Astronomlar, evrenin en *büyük*, en parlak ve en sıcak *galaksisini* buldu.

Korece derlemde yer alan örnekler (7) ve (8)'de sunulmaktadır.

(7) 파리 같은 *큰 도시*에 오시면 어떻습니까.

Paris gibi *büyük bir şehre* ne dersiniz?

(8) 구림리는 700 여가구가 사는 꽤 *큰 마을*로, 삼한시대부터 마을을 이뤘다는 유서 깊은 곳이다.

Gurim-ri, yaklaşık 700 hane ile oldukça *büyük bir kasabadır* ve Üç Krallık Döneminden beri bir köy olan tarihi bir yerdir.

Örneklerden de anlaşıldığı gibi büyük sıfatı *şehir, ülke, kent, merkez, alan* gibi tek boyutuyla algılayabildiğimiz somut uzamsal kavramlar için kullanılmaktadır.

4.1.3. İmgesel anlam

Temel olmayan anlamlı kullanımlar kimi örneklerde kavramsal olarak temel anlamdan daha fazla uzaklaşmakta ve imgesellik kazanmaktadır. Bu örneklerde büyük sıfatı fiziksel boyut anlamından uzaklaşmaktadır. İmgesel anlamlı kullanımlar iki bilişsel düzencele ortaya çıkmaktadır. Aynı kavramsal alandaki bitişiklik ilişkisiyle ortaya çıkan örnekler metonomiyle, farklı kavramsal alanlar arasındaki eşlemelerle ortaya çıkan örnekler metaforla güdülenmektedir.

4.1.3.1. Metonomi

Metonomiyle güdülenen örneklerde büyük sıfatının boyut anlamı ile miktar kavramsal olarak bitişiklik içermektedir. Bu örneklerde büyük SAYI ya da ÇOK kavramları yerine kullanılmaktadır. Türkçe örneklerin %12.30'u, Korece örneklerin

%4.05'i metonomi içeren örneklerden oluşmaktadır. Söz konusu örnekler (9), (10) ve (11)'de sunulmaktadır:

(9) En *büyük Şii grubu* olan Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi üst düzey yetkililerinden Hamid Bayati'nin Ankara seçeneğini tümüyle ihtimal dışı görmediği söyleniyor.

(10) Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin, 70 milyonluk *büyük bir toplumun, büyük bir topluluğa* entegrasyonu

(11) 1 억원이면 봉급생활자가 월 1 백만원씩 8 년 이상 모아야 되는 *큰 액수다*.

100 milyon won, maaşlı çalışan birinin ayda 1 milyon wonu 8 seneden fazla toplaması gereken *büyük bir paradır*.

Örneklere de görüldüğü gibi metonomik kullanımlar *aile, grup, topluluk* gibi topluluk adlarını oluşturan insanların sayıları ya da para gibi birim bildiren varlıkları nitelendirir. Bu kullanımlar ÇOK İÇİN BÜYÜK, SAYI İÇİN BÜYÜK kavramsal metonomileri ile güdülenmektedir.

4.1.3.2. Metafor

Metaforik örneklerde büyük sıfatı boyut anlamından uzaklaşmakta, farklı deneyim alanlarında yer alan kavramlarla ilişkiye girmekte ve soyut anlam kazanmaktadır. Her iki derlemde de metaforik kullanımlar üç ayrı görünüm göstermiştir. Bu görünümler; YAŞI ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR, YOĞUN/ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR ve ÖNEMLİ/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforlarıyla ortaya çıkmaktadır. Aşağıda söz konusu kavramsal metaforlar örneklerle açıklanmaktadır.

YAŞI ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR

Nesnenin boyutunun büyük olması ile kişinin yaşının büyüklüğü arasında benzerlik kurulduğu örnekler YAŞ BOYUTTUR kavramsal metaforuyla güdülenmektedir. Büyük sıfatı yaşı daha büyük olan insana gönderim yaptığında YAŞ kavramsal alanıyla BOYUT kavramsal alanı arasında bir eşleme kurulmaktadır. Söz konusu eşleme YAŞI ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforunu örneklemektedir. Türkçe örneklerin %1,46'sı, Korece örneklerin %0.68'i bu metafora dayanmaktadır. Söz konusu kullanımlar (12) ve (13)'te örneklenmektedir:

(12) Miray Önal'ın ardından Hasan Önal'ın *büyük kızı* Deniz telefonu eline alarak görüştü.

(13) Depp "네살짜리 큰 딸이/ 15년이 지나서야 볼 수 있는 영화보다 지금 함께 웃을 수 있고 느낌을 나눌 수 있는 눈높이의 영화를 찍고 싶었다"고 말했다.

Depp, "Dört yaşındaki *büyük kızımın* 15 yıl sonra izleyebildiği film değil, şimdi beraber gülebileceğimiz ve duyguyu paylaşabileceğimiz düzeyinde bir filmi çekmek istedim" dedi

Örneklerde de görüldüğü gibi *büyük oğul, enişte, kız, birader* gibi örnekler bu ulama girmektedir.

YOĞUN OLAN BÜYÜKTÜR

Metaforik kullanımların ikinci ulamını nesnenin büyüklüğü ile soyut kavramın yoğunluğu arasında benzerlik kurulan yoğun olan büyüktür kavramsal metaforunun dilsel örnekleri oluşturmaktadır. Bu ulamda yer alan örnekler büyük sıfatının boyut anlamından uzaklaşıp nitelediği kavramın değerlendirilmesine yönelik bir anlam kazanmaktadır. Her iki derlemde bu kullanımın çok sayıda örneği bulunmaktadır. YOĞUN OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforu Türkçe derlemde %55.66 ve Korece derlemde %79.22 oranında temsil edilmektedir. (14) ve (15) Türkçedeki kullanımları, (16) ve (17) Korecedeki kullanımları örneklemektedir.

(14) Size *büyük bir acıyla*, 1991'den beri dostumuz olan, barış aşığı müttefikimiz Saddam Hüseyin'in trajik ölümünü duyururuz.

(15) En *büyük sorun* can ve mal güvenliği, hayat pahalılığı.

(16) 이제 지방선거는 끝났지만 더 *큰 걱정*은 연말에 있을 대통령선거다.

Şimdi yerel seçimler bitti, ancak daha *büyük endişemiz* yılın sonundaki cumhurbaşkanı seçimidir.

(17) 최 교수는 특히 일반인들의 연구 활동 참여에 *큰 관심*을 기울이고 있다.

Prof. Dr. Choi, özellikle halkın araştırma faaliyetlerine katılımına *büyük ilgi* göstermektedir.

Örneklerde de görüldüğü gibi büyük sıfatı soyut varlıklarla birlikte kullanılmakta ve büyük *aşk, korku, sabırsızlık, katkı, çaba, hedef, deneyim, felaket, gurur, engel, tecrübe, mutluluk* örneklerinde olduğu gibi nitelediği kavramın yoğunluğuna ilişkin bir değerlendirme içermektedir.

ÖNEMLİ/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR

Metaforik kullanımların üçüncü ulamını nesnenin büyüklüğü ile nitelenen somut ya da soyut adın önemi arasında benzerlik kurulan dilsel örnekler oluşturmaktadır. YOĞUN OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforunda olduğu gibi ÖNEMLİ/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforu da nitelediği kavrama yönelik bir değerlendirme anlamı içermektedir. Bu ulamda yer alan örneklerde nesnenin büyüklüğü/boyutu ile varlığın ya da insanın önemi arasında benzerlik ilişkisi kurulmaktadır. ÖNEMLİ/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforu Türkçe derlemde %19.74 ve Korece derlemde %7.77 oranında temsil edilmektedir. (18) ve (19) Türkçedeki kullanımları, (20) ve (21) Korecedeki kullanımları örneklemektedir.

(18) Üstelik *büyük bir takıma* karşı galip gelmeyeli de çok oldu" ifadesini kullandı.

(19) Asker gönderme kararı henüz meclis tarafından onaylanmadı, ancak tüm *büyük partiler* buna ilişkin yasa tasarısının kabul edileceğinin işaretini verdi.

(20) 월드컵 같은 큰 경기에서는 자신감이 중요하다.

Dünya Kupası gibi *büyük maçlarda* özgüven önemli.

(21) 세계 무대를 종횡하는 큰 화가가 되기 위해 마흔 나이에 훌쩍 떠난 미국행.

Dünyaca *büyük bir ressam* olmak. için 40 yaşında Amerika'ya gidişi.

Örneklerde de görüldüğü gibi büyük sıfatı fiziksel boyut anlamından sıyrılıp insanlara, kurumlara ya da soyut varlıklara ilişkin olumlu değerlendirme içermektedir.

Anlam türlerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde büyük sıfatının her iki dilde de aynı anlamsal görünümüne sahip olduğu, ancak sayısal olarak dağılımın farklılaştığı gözlenmektedir. Buna göre Türkçede ve Korecede en sık kullanılan anlamsal görünümler şöyledir:

Türkçe

- YOĞUN OLAN BÜYÜKTÜR/ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR
- ÖNEMLİ OLAN BÜYÜKTÜR/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR
- ÇOK İÇİN BÜYÜK/MİKTAR İÇİN BÜYÜK

Korece

- YOĞUN OLAN BÜYÜKTÜR/ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR
- FİZİKSEL BOYUTU FAZLA OLAN BÜYÜKTÜR
- ÖNEMLİ OLAN BÜYÜKTÜR/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR

Her iki dilde de en sık kullanılan anlamsal görünüm metafora dayalı YOĞUN OLAN BÜYÜKTÜR/ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR kullanımınıdır. İkinci ve üçüncü sıradaki kullanımlar dillere göre farklılıklar göstermektedir.

4.2. Büyük sıfatının nitelediği adların görünüşleri

Çalışmanın bulguları incelendiğinde büyük sıfatının Türkçe ve Korecede nitelediği adların sıklıkları Tablo (4)'te görüldüğü gibidir. Nitelenen adlar incelendiğinde her iki dilde de soyut adların öne çıktığı gözlenmiştir. Bu bulgular imgesel anlamlı kullanımların daha fazla olduğu bilgisini destekler niteliktedir. Öyle ki, soyut adların daha sık niteleniyor olması her iki derlemde de YOĞUN OLAN BÜYÜKTÜR ve ÖNEMLİ/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforlarının en sık kullanılan metaforlar olduğu bilgisini destekler niteliktedir.

Tablo (4): Büyük sıfatının nitelediği adların görünüşleri

	Türkçe		Korece	
	Büyük+Nitelenen ad	Sıklık	Büyük+Nitelenen ad	Sıklık
1	ilgi	18	sorun	30
2	ölçü	18	etki	20
3	önem	11	genişlik	18
4	hata	11	hasar	16
5	sanayi kuruluşu	10	yardım	15
6	takım	8	güç	15
7	destek	8	fark	15
8	yatırım	8	rol	11
9	bölüm	8	vuruş	11
10	zarar	7	yarar	11
11	tepki	7	değişiklik	10
12	başarı	7	sebebi	10
13	tehlike	7	beğenme	9

14	kayıp	6	yük	8
15	beğeni	6	sıkıntı	8
16	sorun	6	ilgi/dikkat	7
17	ülke	6	rahatsızlık	7
18	kent	6	başarı	7
19	kısım	5	karışıklık	7
20	ikramiye	5	özellik	6
21	pay	5	maç	6
22	sıkıntı	5	sonuç	6
23	şans	5	anlam	6
24	şirket	5	şok	6
25	hedef	4	çerçeve	6

Çalışmanın gazete haber metinleriyle sınırlı olmasının araştırmada sık nitelenen adların görünümelerini ve anlam türlerini etkilemesi mümkündür. Ancak söz konusu dağılım bize dillerin benzer ve farklı özellikleri konusunda fikir vermektedir. İlerleyen çalışmamızda farklı metin türleri ele alınarak nitelenen ad türlerinin dağılımı da ayrıca betimlenecektir.

5 Sonuç ve tartışma

Büyük sıfatının Türkçe ve Korecedeki anlamsal görünümünün derlem temelli bir yaklaşımla ele alındığı bu çalışmada söz konusu sıfatın anlamsal dağılımı temel anlamdan imgesel anlama doğru uzanan bir sürerlilik çerçevesinde ortaya konulmuştur. Dillere özgü anlam dağılımına bakıldığında her iki dilde de iki anlam türü arasında bir derecelenme olduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu derecelenmenin dillerde benzer anlamsal görünüm içerdiği, ancak derlemde yer alan dilsel ifadelerin sayısal dağılımında kimi farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Bu belirleme çerçevesinde iki dilde de metaforik kullanımların öne çıktığını söylemek mümkündür. Çalışmada önerilen sürerlilik çerçevesinde dillere özgü anlam dağılımına tek tek bakıldığında sık kullanılan anlamsal görünümünün sıralamasında kimi farklılıklar göze çarpmaktadır. Buna göre hem Türkçede hem Korecede en sık kullanılan anlam türü metaforlarla temsil edilen imgesel anlamlı dil kullanımlarıdır. Söz konusu kullanımlar her iki dilde de en fazla fiziksel boyutla soyut adların yoğunluğu arasında ilişkinin kurulduğu YOĞUN/ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforuyla temsil edilmektedir. En sık kullanılan ikinci anlamsal görünüm dillerde farklılık göstermektedir. Öyle ki, Türkçede ikinci sırada yer alan

anlamsal kullanım fiziksel boyut ile kişilerin ya da varlıkların önemli/bilinir olması arasında ilişkinin kurulduğu metaforik kullanımlardır. Bu örnekler de ÖNEMLİ/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforuyla temsil edilmektedir. Buna karşın Korecede en sık kullanılan ikinci anlamsal tür temel olmayan ve imgesel olmayan metonomi öncesi kullanımlardır. Üçüncü sık kullanılan anlamsal görünüm Türkçede metonomik (ÇOK/MİKTAR İÇİN BÜYÜK) ve Korecede metaforik (ÖNEMLİ/BİLİNDİK OLAN BÜYÜKTÜR) kullanımlardır. Bu doğrultuda genel olarak bulgulara bakıldığında iki dilde anlam türlerinin sıklığı arasında farklılıklar olduğu gözlenmekte ancak bu farklılıkların çok dikkat çekici olmadığı söylenebilmektedir. Buna karşın, her iki dilde de fiziksel boyutun nitelendiği temel anlam kullanımlarının sayısının oldukça az olması oldukça dikkat çekicidir. Öyle ki, sözlükte madde başı olarak sunulan anlam türü derlem verisiyle karşılaştırıldığında Türkçede beşinci ve Korecede dördüncü sırada yer almaktadır.

İki dildeki kullanımlar arasındaki farklılıklara bakıldığında Korece büyük sıfatı Türkçeden farklı olarak *temel anlamda* bir kişinin veya nesnenin uzunluğuna da gönderim yapmaktadır. Türkçede insana yönelik 'boy' sözcüğü temel anlamda uzun veya kısa sıfatlarıyla nitelenirken, Korecede boy sözcüğü öntürsel olarak büyük veya küçük sıfatlarıyla nitelenmektedir. Derlem örneklerinde karşımıza çıkmasa da benzer kullanımlar Türkçede de bulunabilmektedir, ancak Türkçedeki kullanımlar metonomik görünüm sergileyeceğinden (UZUN İÇİN BÜYÜK) imgesel anlam kazanmaktadır. Söz konusu durumu Korece derlemde yer alan örnek (22) ve (23) ile gösterebiliriz. Örneklerde boy sözcüğü BÜYÜK+UZUN anlamıyla nitelenmektedir.

(22) 2m 16 의 큰 키로 60 년대 NBA 무대를 평정하며 한 경기 최다득점 기록(100 점)을 아직도 보유 중인 체임벌린은 ...

2m16 *büyük boylu* 60'lı yıllarında NBA'de bir maçta en çok sayı rekoruna (100 sayı) sahip olan Chamberlain ...

(23) 큰 키에 근육질인 모델이 아니라 적당한 키에 여자로 착각할 만큼 가는 몸매...

Büyük boylu ve kaslı bir manken değil, uygun boylu ve bir kadınla karıştırılacak kadar zayıf bedene sahip ...

Diller arasındaki bir başka farklılığı YAŞI ÇOK OLAN BÜYÜKTÜR kavramsal metaforunun Korecedeki görünümleri oluşturmaktadır. Söz konusu metafor Korece derlemde %0.68 ile temsil edilmiştir. Bunun nedeni Korecede büyük ile birlikte kullanılan çoğu akraba adlarının birleşik sözcük olmasından dolayı bitişik

yazılmasıdır. Sıfat + ad birleşimi ile sınırlandırılan bu çalışmada söz konusu örneklerin sayısının az olması beklenen bir durumdur.

Bu çalışma iki dilde büyük sıfatının anlamsal dağılımının incelendiği bir ilk çalışma niteliğindedir. Bu nedenle çalışma gazete haber metinleriyle ve 2003 yılını kapsayan bir yıllık bir süre ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın bulguları göz önünde bulundurulduğunda dillere özgü anlamsal kullanımlara ilişkin bir ön belirleme yapmak mümkündür. İleriki çalışmamızda daha sağlam vargılara ulaşabilmek için tüm metin türleri, derlemlerin kapsadığı zaman aralıkları çerçevesinde incelenecektir.

Kaynakça

- Aksan, Y., Aksan, M., Özel, S. A., Yilmazer, H., Demirhan, U. U., Mersinli, Ü., Bektaş, Y., & Altunay, S. (2016). Web tabanlı Türkçe Ulusal Derlemi (TUD). In M. Akgül, U. Çağlayan, E. Derman & A. Özgit (Eds.), *Proceedings of the 16th academic computing conference* (pp. 723-730). İstanbul: Gamze Yayıncılık.
- Ariel M. (2002). The demise of a unique concept of literal meaning, *Journal of Pragmatics* 34(4) 361-402
- Dirven, R. (2002). Metonymy and metaphor: Different mental strategies of conceptualisation. In R. Dirven and R. Pörings (Ed.) *Metaphor and metonymy in comparison and contrast*, (pp.75-111). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Gibbs, R. W. (1994). *The poetics of mind: figurative thought, language, and understanding*. Cambridge: Cambridge University Press
- Gibbs R. ve Colston H. (2012). *Interpreting figurative meaning*. New York: Cambridge University Press.
- Frawley, W. (1992). *Linguistic semantics*. USA: Lawrence Erlbaum
- Kövecses, Z. (2008). Metaphor and emotion. R. W. Gibbs (Ed.), In *The cambridge handbook of metaphor and thought* (pp. 380-396). New York/Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff G. and M. Johnson. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: The University of Chicago Press.

Leech, G. (1975). *Semantics*. Great Britain: Penguin Books

Radden G. ve Kövecses Z. (1999). Towards a theory of metonymy. K.-U. Panther and G. Radden (Ed.) *Metonymy in language and thought*, (pp.17-59). John Benjamins Publishing Company.

Radden, G. (2002). How metonymic are metaphors? In R. Dirven and R. Pörings (Ed.) *Metaphor and metonymy in comparison and contrast*, (pp. 407–434). Berlin: Mouton de Gruyter.

Saussure, F. (1998). *Genel dilbilim dersleri*. B. Vardar (Çev.). İstanbul: Multilingual.

Syrpa, G. (2017). From literal to figurative language: The case of “big”. In A. Baicchi and E. Pinelli *Cognitive modelling in language and discourse across cultures* (pp.91-103) Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

Türkçe Ulusal Derlemi <https://v3.tnc.org.tr/tnc/about-tnc>

Ulusal Kore Dili Enstitüsü Derlemi (National Institute of the Korean Language) <https://ithub.korean.go.kr/user/corpus/corpusSearchManager.do>